

Andrejs Žagars: «Ooperit vaadates tahtnuks sulgeda silmi...»

Läti Rahvusooperi direktor Andrejs Žagars on öelnud, et artistid on nagu linnud, keda ei või puuris hoida – nad peavad saama vabalt nii ära lennata kui tagasi tulla.

Anneli Sihvart

anneli.sihvart@tallinn2011.ee

Giacomo Puccini «Manon Lescaut», mis täna Estonias esietendub, on mõnevõrra omapärane. Rahvusooper Estonia kodulehel on küll kirjas, et tegemist on Domenico Oliva ja Luigi Illica libretoga Abbé Prévost romaani «Manon Lescaut» ainetel, kuid õigupoolest tekib kiusus lisada libretistide nimikirja ka külalislavastaja Andrejs Žagarsi nimi.

Kuigi, tõepoolest, lauldavat teksti pole Andrejs Žagars ju muutnud, ta muutis vaid tegevuse toimumisaega ja -kohta... ning sellest lähtuvalt ehk ka süžeed. Seega jääb külaline libretistiaust siiski ilma, kuid õigustab taas enese kui avangardse lavastaja kuulsust.

Niisiis, Manon elab sedakorda 1960. aastate Saint Tropez's, nautides ajastut, mille märksõnadeks said hipid-lillelapsed ja üliõpilaste ülestõus Pariisis.

Mis sundis lavastajat kuulsa ooperi süžeed muutma?

«Tegelikult poleks «Manon Lescaut» üldse minu valik olnud,» tunnistab Žagars. «Alguses oli juttu Janáčekist, see rõõmus-

Kp TUTVUSTAB

Andrejs Žagars

Lõpetas Läti Riikliku Konservatooriumi teatri-teaduskonna draama- ja kinonäitleja erialal (1982).

Lõpetas Dailes teatri VII stuudio ja töötas samas teatris kuni aastani 1994.

On osalenud paljudes Läti ja muude riikide filmides.

Läti Rahvusooperi direktor alates 1996.

2002. aastal debüteeris ooperilavastajana Dalhalla festivalil R. Wagneri ooperiga «Lendav hollandlane». 2003. aastal lavastas sama ooperi Läti Rahvusooperis.

On lavastanud A. Rubinsteini «Deemoni», P. Tšaikovski «Padaemanda», D. Šostakovitši «Mtsenski maakonna leedi Macbethi», G. Verdi «Nabucco», G. Verdi «Traviata», G. Bizet «Carmeni», J. Massenet «Wertheri», A. Borodini «Vürst Igori», W. A. Mozarti «Don Juani», P. Tšaikovski «Jevgeni Onegini» jt, neist osa Lätis, osa välismaal, osa nii Lätis kui välismaal.

hollandlast».

Keegi ei soovinud niisugust ülesannet võtta, seega oli mul hea võimalus proovida, ilma et keegi saaks hiljem öelda, et saavutasin midagi head vaid oma ametialase positsiooni tõttu...

Oli suvi, proovid toimusid teatri õues, artistid toetasid mind ja ma tundsin end suurepäraselt! Pärast tegime sama lavastuse ka teatris.»

Mis sundis lavastajat kuulsa ooperi süžee muutma?

«Tegelikult poleks «Manon Lescaut» üldse minu valik olnud,» tunnistas Žagars. «Alguses oli juttu Janáčekist, see rõõmistas mind, tema ooperid on dramaturgiliselt väga tugevad. Aga siis teatri plaanid muutusid.»

Draama- ja filminäitleja taustaga lavastajana pidin tõdema, et «Manon Lescaut» dramaturgias on nõrku kohta. Piinlesin kaua esimese vaatusega, kus tundus olevat mitmeid igavaid hetki, mis ärritasid mind oma ebalooilisusega.

Seejärel mõistsin, et kui tuua tegevus 1960. aastate Saint Tropez'sse ja Pariisi, läheb kõik muusikat ja sõnu muutmatagi paika. Praegu olen süžeeaga rahul.»

Rahul on Žagars ka mitmete Estonia artistidega.

«Vaatan mõningaid soliste ja mõtlen, kuidas saada nad Läti Rahvusooperisse laulma,» märkib ta.

Artistide ühe koosseisu näitlejameisterlikkusega on ta rahul, teise koosseisu puhul aga tunnistab, et seal on tarvis veel üht-teist lihvida.

Žagars oli 1987. aastal «Metsluiked» prints

Mõistmaks, kuidas sai Cesisest pärit Andrejs Žagarsist just niisuguse käekirjaga lavastaja – ja mil moel draama- ja kinonäitleja koolitusega mees üleüldse ooperilavastajaks muutus –, tuleb vaadata tema seni käidud teed.

«Riias tegutses 1980. aastatel väga tugev kinonäitlejate stuudio,» räägib Žagars. «Iga noore näitlejaks pürgiva inimese unistus oli see enne konservatooriumi astumist läbida. Saime osa filmiproovidest ja -võtetest, seejärel astusin konservatooriumisse.»

Žagars on osalenud mitmetes filmides nii Lätis kui välismaal, muuhulgas ka Eestis valminud muinasjutufilmis «Metsluiged», kus nii temal kui ta vennal oli kanda oluline roll, ja samuti Ees-

Lavastaja Andrejs Žagars: «Ette laulma ma kellelegi loomulikult ei hakka, aga näitlemise osas... juhtub, et ma ei pea vastu ja hüppan proovis lavale.»

Foto: Liina Viru

tis O. Henry teoste järgi tehtud 1984. aastal valminud mängufilmis «Kaks paari ja üksindus».

«Sain konservatooriumis hea näitlejakoolituse, pedagoogid pöörasid väga suurt tähelepanu ka üldainetele nagu kunsti-, teatri- ja kinoajalugu, sellest on praeguses lavastajaametis palju abi,» kinnitab Žagars.

Kui Nõukogude Liit otsa sai, proovis Andrejs Žagars nagu paljud teisedki muuhulgas ettevõtlusega tegeleda. Väidetavalt oli ta restoraniäris päris edukas. Lisaks sellele külastas ta aastatel 1994–1995 piiride avanemist kasutades mitmeid välismaiseid ooperiteatreid ja koges üllatavat avastust.

«Selgus, et ka ooperižanris on võimalik kõrgel tasemel lavakunst, tugev näitlejatöö,» meenutab ta toonast rõõmsat üllatust. «Seni olin olnud veendumusel, et ooperis on pigem tinglikud žestid, see on üksnes muusikaline žanr, mitte näitekunst. Niisugune kogemus pärines nii Baltimaade kui muude Nõukogude liiduvabariikide teatritest.

Olin harjunud minema oope-

riteatrisse vaid selleks, et kuulata head sümfoonilist muusikat.

Ooperit vaadates oleksin alati tahtnud sulgeda silmad, sest seda, mida laval tehti, oli kuidagi ebamugav vaadata.»

«Kutsume ooperiteatrisse parimaid pedagooge kõikjalt.»

1995. aastal taasavati Riia ooperiteater

1995. aastal avati taas Riia ooperiteater, mis oli 1989. aastast saati remondis olnud. Nüüd oli teater restaureeritud, tarvis oli ta uuesti ellu äratada.

«1995. aasta jooksul oli selle raske ülesande elluviimisel läbi põlenud juba kaks direktorit,» meenutab Žagars.

«1996. aastal kutsus mind aga ootamatult välja peaminister Andris Šķele, et teha mulle ettepanek saada Läti Rahvusooperi kolmandaks direktoriks. Mulle anti prooviaeg ja ma ei soovinud kolmandaks vallandatud direktoriks saada, seega hakkasin tööle

kui hullumeelne. Olin siis 37-aastane.»

Trupp oli viis aastat oodanud teatri restaureerimistöde lõppu. Paljud olid välismaale sõitnud, teised aga juba pea unustanud, mida tähendab töötamine ooperiteatri laval.

«Otsustasin, et olulisim oli kaadripoliitika, uute talentide kasvatamine,» rõhutas Žagars.

«Kui me juba oleme ainus ooperiteater riigis, siis tuleb saavutada, et meil oleksid tööle oma ala kõige andekamad inimesed. Nende väljaselgitamiseks korraldasime konkursse, paljud solvusid...»

Minu eesmärk oli, et jõuaksime Põhja-Euroopa parimate teatritega ühesugusele tasemele.

Saatsin inimesed välismaale juhtimist õppima, kutsusin kohale konsultandid Londonist, otsisin sponsoreid, korraldasin turundusosakonna töötajatele täiendkoolitust.

Samaaegselt otsisime uusi talente nii konservatooriumist kui oma ooperikoorist, arendasime neid meie studios. Ooperiteatri pedagoogid töötasid pidevalt meie solistidega. Mitmed nende toonased õpilased on nüüd maailmakuulsad, esinevad Covent Gardenis, La Scalas ja Metropolitan Operas.

Loomulikult tuli luua uus repertuaar. Kutsusime selleks noori andekaid lavastajaid välismaalt, kuid vanema põlvkonna jaoks taastasime ka parimaid endiste aegade lavastusi.»

Möödus seitse aastat administreerimist

Nii möödus seitse aastat ja Andrejs Žagars tundis üha enam, et midagi on ta elus puudu. Mitte edu, seda oli küllaga – Žagarsi annet ooperiteatri juhina tunnustati välismaalgi sedavõrd, et nii Kanaadas Torontos kui Rootsis Göteborgis unistati tema sealse teatri direktorikohale seadmisest.

«Aga ma ei tahtnud,» ütleb Žagars. «Ma ei ole ju õppinud administratiivtöötajaks, ükskõik kui hästi ma sellega toime tulen. Olen õppinud loomingulist ala ja loominguilisusest jäigi mu elus puudu.»

Mujal maailmas tegutsevad teatridirektorid sageli ka lavastajaina. Miks siis mitte Lätis? Seadus seda ju ei keela.

«Alustasin väga tagasihoidlikult,» kinnitab Andrejs Žagars. «2003. aasta suvel toimus Rootsis ooperifestival, kus oli vaja lühike aja jooksul ja väikese eelarvega lavastada Wagneri «Lendavat

positsiooni tõttu...»

Oli suvi, proovid toimusid teatri õues, artistid toetasid mind ja ma tundsin end suurepäraselt! Pärast tegime sama lavastuse ka teatris.»

Töö lavastajana õnnestus – hiljem on Žagarsit lisaks Läti ooperiteatritele lavastama kutsutud ka näiteks Venemaale, Saksamaale, Itaaliasse, Horvaatiasse, Austriasse.

Ooperiteatris kesk-pärasust lavale ei lasta

Žagars on seda meelt, et andekat inimest pole tarvis koduteatrisse vangistada, tal tuleb lasta vabalt minna, kuid enne tuleb talle sealsamas koduses teatris õpetada selgeks kõik, mis võimalik, ja anda vastutusrikkaid rolle, sest siis tuleb artist hiljem ka välismaalt meelsasti koduteatrisse esinema.

«Kutsume ooperiteatrisse pedagooge välismaaltki, kõige paremaid, keda leiame,» räägib ta.

«Me ei keeldu, kui agendid soovivad meie juurde artiste vaatama tulla. Oleme kindlad, et kui inimesed tajuvad meie ooperiteatrit oma koduna, kust teekond algas, siis on nad valmis alati rõõmuga tagasi tulema.»

Olen väga karm keskpärasuse vastu – ühiskonnas võib olla igasuguseid inimesi, kuid riigi ainsas ooperiteatris ei saa me keskpärasust lavale lasta. Keskpärasus on sageli kõrvuti provintsialismiga ja ma ei soovi, et Lätit loetaks provintslikuks.»

Andrejs Žagars soovib, et inimesed avastaksid ooperi enese jaoks uuesti, ei kardaks seda vaatama minna ega arvaks, et seal võib igav hakata.

«Soovin, et ooper kõnetaks ka meie ajastu inimesi,» ütleb ta. «Arvan, et Riia ooperiteatri lavastustega oleme seda suutnud.»

Kes soovib veenduda, et Andrejs Žagars lavastused on kõike muud kui tavapärased või igavad, võib vaadata videokatkeid internetileheküljelt www.zagars.eu